בסיעתא דשמיא

רוממות

גליון **536** שנה י"ב

פרשת **תולדות** תשפ"ו

גליון שבועי לבני התורה

רוממות הפרשה

ממוסרי הפרשה

תאגן רבי **דוד גולד שטוף** שליט"א

עם ישראל מחוץ לטבע

"וַיֵּעָתֶר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִוא וַיֵּעָתֶר לוֹ ה' וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ" (כה, כא)

א] אמרו חכמים (דב"ר ב, א) שיש 'עשרה' לשונות של תפילה. ויש לעיין למה נאמר כאן 'ויעתר'. עוד יש להבין למה נאמר 'ויעתר' לו ה', ואף שהיא לשון נופלת על לשון, אין המקרא מצחצח בלשון ללא כוונה עמוקה.

איתא בגמ' סוכה (יד, א) 'למה נמשלה תפלתן של צדיקים כ'עתר', מה עתר זה מהפך התבואה ממקום למקום, כך תפלתן של צדיקים מהפכת מידותיו של הקב"ה ממידת רגזונו למידת רחמנות'. למדנו שה'עתירה' היא תפילה המהפכת הדברים.

והנה בגמ' ביבמות (סד, א) מבואר שיצחק ורבקה היו עֲקָרים, והיו צריכים לשינוי הטבע כדי שיולידו, ועל כן 'העתיר' יצחק בבקשה לשינוי הטבע. ואף הקב"ה 'נעתר' לו ושינה את טבעם שילדו. ומבואר בגמ' שם שגם אברהם ושרה לא היו יכולים להוליד בטבע בריאתם. ומפרש בגמ' שם ש'היו אבותינו עקורים מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים'. והדברים טעונים ביאור, שהרי דרכים רבים לקב"ה לעצור הלידה, ולמה בראם באופן שצריכים לנס שינוי הגוף כדי שילדו.

ביאור הדברים, כי מצד הטבע אין מקום לאומה הישראלית, ורק מעל הטבע יש לה מקום, ולכן נולדו האבות עֲקָרים, ולידתם היתה מחוץ לטבע הבריאה. ואף שכתוב (קהלת א, ט) "אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ", מבואר במדרש (ב"ר א, ד) שישראל עלו במחשבה להיברא קודם לבריאת העולם, ואין בזה בחינת 'חדש'.

ואף שיעקב לא היה עקר (ראה יבמות עו, א), אמנם ילדיו נולדו בהיותו 'יעקב', אך משהפכו לעם, לא נקראו 'בני יעקב' אלא 'בני ישראל', כשמו החדש, והשם המורה על המהות (ברכות ז, ב), ללמד שאף הם אינם תחת טבע הבריאה של 'יעקב'. ולפי ש'עם ישראל' מעל הטבע, אינו נמנה עם שבעים האומות [ואף לאברהם נאמר (קה"ר א, א) 'אברם אינו מוליד אברהם מוליד'].

ב] כיוצא בזה בכל איש ישראל נוהג הדבר, הן בגופו והן בנשמתו. **בגופו**, נולד ערל, וצריך להסיר הערלה. **ובנפשו**, כמו שכתב **האריז"ל** (שער הגלגולים הקדמה ב) 'שבלידת האדם נכנסת בו הנפש, ובגיל י"ג הרוח, ובגיל עשרים הנשמה'. והיצר הטוב מגיע אליו רק בשנת הי"ג (קה"ר ד, א). הרי שנברא כשאינו שלם אף ברוחניותו.

ואף ארצם של ישראל למעלה מהטבע, כמו שכתב **הספורנו** (ויקרא כה כג) ש'ארץ ישראל אינה בכלל מה שנאמר (תהלים קטו טז) "וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם", וישראל כגֵרים בה.

ג] כשם שבריאת ישראל למעלה מהטבע, כך גם ההנהגה עמהם למעלה מהטבע, וזהו שאמרו חכמים (שבת קנו, א) ש'אין מזל לישראל'. ונאמר (ירמיהו י, ב) "וּמֵאֹתוֹת הַשָּׁמַיִם אַל תֵּחָתּוּ, כִּי יֵחַתּוּ הַגּוֹיִם מֵהֵמָּה".

אמנם מבואר בגמ' סוכה (כט, א) שהיינו רק כשעושין רצונו של מקום. וכן כתב **הרמב"ן** (ויקרא כו יא) ש'בהיות ישראל שלמים והם רבים, לא יתנהג עניינם בטבע כלל, לא בגופם, ולא בארצם, לא בכללם, ולא ביחיד מהם'. אבל כשאינם עושין רצונו של מקום לא.

ומבואר בגמ' (מגילה טז, א) ש'אומה זו נמשלו לכוכבים ולעפר, כשהם יורדים, יורדים עד לעפר, וכשהם עולים, עולים עד לרקיע ועד הכוכבים'. והיינו לפי שאין להם מקום בעולם הטבעי כלל, ועל כן, או שהם למעלה מן הטבע ככוכבים, או שהם למטה מהטבע כעפר. ואין תקוה לאותם מישראל שאומרים לעצמם שיהיה עם ישראל ככל האומות. והטעם שאעפ"כ נבראו ישראל בעולם הזה, כי תפקידם הוא להתעלות ולהעלות עמם את העולם כולו.

'עֵקֶב וְיַעֲקֹב'

"וְאַחֲרֵי כֵן יָצָא אָחִיו וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב" (כה, כו)

א] כתב **רש"י** 'אביו קרא לו יעקב על שם אחיזת העקב'. והנה השם מורה על המהות (ברכות ז, ב), ועל כרחך היה באחיזת העקב דבר חשוב המורה על מהותו הכללית של יעקב. ואכן מצינו כזאת שהנהגת הוולד בעת הלידה מראה על מהותו הכללית, בילדי יהודה, שנקראו (להלן לח כט-ל) 'פרץ' ו'זרח' על שם מעשיהם באותה שעה, ויש להבין מה מעלה היה בדבר זה.

עוד יש לעיין כיון שיש חשיבות בכך, למה השתנה אחר כך שמו לשם 'ישראל'. עוד יש להבין, כיון שהשתנה שמו, למה לא השתנה לגמרי, ונקרא בשתי השמות, ודלא כ'אברם' שנשתנה שמו לעולם ל'אברהם' (ברכות יג, א).

ב] כתב **החזקוני**, שריב יעקב עם עשיו לא החל בעת היציאה: 'ועל כן נאמר "וְיָדוֹ אֹחֶזֶת", מִכבר, בעוד שהיה בבטן, וכן כתוב (הושע יב, ד) "בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת אָחִיו". ריב זה מובן, כמו שביאר רש"י, שמצד הדין היה יעקב צריך לצאת ראשונה ולזכות בבכורה, כיון שהיה ראשון ליצירה. אמנם מה שהמשיך לאחוז בעקב עשו גם כשיצא, צריך ביאור, מה יועיל הדבר, כיון שכבר יצא אחיו, ראשו ורובו, וזכה בבכורה [ראה חולין סט, א **ובמהריט"א** בכורות פ"ח אות ס' סק"ב].

והנה במקרא כזה, שרבים על הבכורה בבטן והתחזק האחד לצאת ראשונה, ישנם שתי אפשרויות למפסיד, האחת להתייאש מהמאבק, והשניה להמשיך לאחוז בעקבו, אולי יצליח לנצחו בדרך אחרת. יעקב נהג בדרך השנייה, ועל שם כך נקרא 'יעקב'.

ועל כן אמר עשו לאחר זמן (כז, לו) "וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמָיִם", את הבכורה ואת הברכה, כי לעולם יעקב אוחז בעקב להשיג את הראוי לו, ואינו מניח למציאות הנראית לעיניו לייאשו מכך.

ג] והטעם שקראו 'יעקב' ולא 'עקב'. כי מצינו שהוספת האות יו"ד בראש השם באה לרמז על שמו של הקב"ה (ראה **רש"י** במדבר יג, טז). ועל כן נוספה האות יו"ד לשמו

המשך בעמוד 2

1. מעובד מתוך כתביו.

על הפרק

העורך

בפרשתינו אנו לומדים על ברכות יצחק לעשיו וליעקב, ואנו עומדים, ושואלים ותמהים, היאך יצחק האמין לעשו? מה השתנה אצל יצחק כאשר בא יעקב וחטף את הברכות? ומה היו מעשיה של רבקה בענין זה? הדבר נשנה ונתבאר בדברי רבותינו.

אמנם, כאשר נתבונן, נראה כי ההנהגת יעקב אבינו מובנת היטב, כשאמו רבקה מצווה עליו 'להתחפש' הוא עושה זאת ללא פקפוק, על אף שאופיו כאיש תם אינו מניח לו לעשות פעולה זו, אבל רבקה מקדימה ואומרת: "וְעַתָּה בְנִי שְׁמַע בְּקֹלִי לַאֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֹתָךְ", כי הדבר אינו נועד לתועלת האישית של קבלת הברכות, אלא לשם מצות כיבוד אם.

גם ההנהגת יצחק מבוררת לכאורה, אף כי קשה להבנה. אך עשו ברוב פקחותו וערמומיותו הצליח 'לסובב' כביכול את אביו הגדול, והרי התורה מעידה עליו "כִּי צַיִד בְּפִיו", ובאמת כאשר נשא עשו שתי נשים מבנות חת, היה הדבר צריך לפקוח את עיני יצחק, ולהראות לו כי בנו הבכור פסול לחלוטין לשמש בתפקיד ממשיך בית אבותיו הגדולים. למרות זאת, יצחק קרא לבנו הבכור, על מנת לברך אותו, ועל מנת למנות אותו למנהיגו ומדריכו של בית אברהם לעתיד.

אכן כן, עשיו הצליח לשים מסווה על פניו, עד שעלה בידיו להטעות את אביו ולגנוב את לבו, וכל זאת למרות אורח חייו שעמד בסתירה גמורה לדרכו של אברהם! כך עולה מן המבואר בפסוקים.

מנגד, מעשיה של רבקה לכאורה אינם מובנים כלל. גדול הדור אומר כי אוהב הוא את עשיו, והוא הוא ממשיך דרך אבותיו, וככל שרבקה מנסה להסביר כי לא כך הם פני הדברים, הדבר לא עולה בידה.

יתר על כן, כאשר מתכננת היא יחד עם יעקב להעביר את ברכת האב במרמה למען תחול על ראש יעקב, בנה האהוב, מה הייתה האסטרטגיה שלה? הרי בכך לא תביא את התוצאה המיוחלת. הרי זו ברכת ד', ואיך שייך להאמין כי תוכל ח"ו להטעות את ד' הצופה ומביט על ידי אותו משחק התחפושת? והיאך יכלה להעלות על דעתה, כי ברכת אברהם שתלויה בעשיית צדקה ומשפט, תוצא מידי ד' בדרך ערמה וכזב?.

ועוד, שהרי בפועל הדבר כרוך בסיכון מוחשי על הירושה לעתיד, כאשר חלוקת נכסים המבוססת על מרמה, נמצאת מקח טעות ביסודה, והיא בטלה ומבוטלת בתוצאותיה! והרי סוף התרמית להתגלות, וכאשר יגיע עשו הכל יתגלה ויתוודע.

ויש עוד הרבה מה לתמוה, לברר ולהשיב, אבל אנחנו נתבסס במאמר זה על פי דבריו של **הרש"ר הירש זצ"ל** בפירושו לתורה (כז, א), ויעוי"ש עוד.

רבקה אמנו ראתה למול עיניה איך עשיו צד בפיו את יצחק אבינו, והיא איננה יכולה להחליק את מה שהיא רואה בעינים, היא רואה בעיניה "שואה"! אם עשיו לוקח את ההנהגה של ה'עולם הזה' לגמרי, אין עם ישראל! הכל נחרב. אמנם יש 'עולם הבא', אבל בחיי המעש אין לעם ישראל קיום.

היא איננה יכולה להשאר אדישה 'כבלע את הקודש', בעיניים שלה היא רואה "שואה", היא רואה כאן טעות מזוויעה, שתעלה לעם ישראל ביוקר.

מזה זמן שהיא רואה שיצחק רוצה להעניק את הברכה לעשיו, אבל היא מבקשת דחיה, עוד טרם הזקין יצחק, למה למהר... היא קיוותה שבינתיים עשיו כבר יאכזב את יצחק כמו שצריך, והיא לא תצטרך לפעול מאומה. יצחק כבר יבין הכל, ויעביר את הכל ליעקב.

אבל זה לא קרה, והגענו לשלב המכריע, זהו, הולכים לתת את הברכות לעשיו, או אז חוגרת רבקה את כלי מלחמתה, והיא שולחת את יעקב לאביו יצחק להראות לו כי אף יעקב איש תם יושב אוהלים יכול לגנוב את דעתו, ואם כן, עשיו פי כמה...

המשך בעמוד 2

הודעת מערכת

ניתן לקבל לפי בקשה בכתובת מייל המערכת
את המאמר המלא של רבינו ה"דרכי שמואל" זיע"א
לפרשת תולדות - **"וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹקִים"**
כעת בעריכה נוספת מחודשת ומבוארת באופן הראוי להיקבע עלי ספר - "לב שמואל"
וכן את המאמרים לפרשיות: קרח, חוקת, בלק, פנחס, מטות-בין המצרים, דברים-חזון, שבת נחמו, עקב, ראה, שופטים, כי תצא-אלול, כי תבוא-אלול, נצבים-סליחות, האזינו-שובה, חג הסוכות, בראשית, נח, לך לך, וירא, חיי שרה, תולדות, אשר יו"ל לעת עתה

בהזדמנות זו נבקש מכל מי שיש בידו הערות והארות תיקונים והוספות על כל מאמרי ודברי רבינו שהופיעו בגליון
לשלוחם למייל המערכת: b264464@gmail.com
וחפץ ד' בידינו יצלח להעמיד הדבר על מתכונתו הראויה

הוקדש ע"י ידידנו הרה"ג רבי **ישראל שלזינגר** שליט"א
ראש כולל אהל משה ב"ב
בן הרה"ג רבי **אברהם שלזינגר** שליט"א
לרגל השמחה הגדולה השרויה במעונו
בהיכנס בניו הבה"ח הה"קרים
ישי נ"ו | **דוד** נ"ו
לעול תורה ומצוות לקיימם במצוותם ועושים
שמחת הבר מצוה תתקיים ביום א' אור לו' בסליו באולם אור מרדכי רחוב הרב פרידו ב"ב
יהא רעוא מן שמיא שיזכו לעלות במעלות התורה היראה והמידות
ויזכה לרוות נחת דקדושה מכל יוצאי חלציו
בשמחה באושר בריוח ובכבוד וכל טוב
ולא תמוש התורה מפיו ומפי זרעו עד עולם, אכי"ר

לעילוי נשמת
הר"ר **מאיר חיים** ב"ר מרדכי נחמן **ארונובסקי** זצ"ל
נלב"ע ז' כסליו תשנ"ז ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנו מחשובי תלמידי רבינו הגדול זיע"א
הגאון רבי **מרדכי נחמן ארונובסקי** שליט"א

לזכר נשמת רבן ומאורן של תופסי התורה
מרן הגאון החסיד בעל ה"ברכת שמואל"
רבינו ברוך בער ב"ר **שמואל דוד הלוי לייבוביץ** זצוקללה"ה
רישו מתיבתא כנסת בית יצחק - קמניץ
נלב"ע ה' כסליו ת"ש ת.נ.צ.ב.ה.
זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל
הונצח ע"י בן נינו ידידנו הג"ר **אריה מלכיאל גרוזובסקי** שליט"א

לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת **צפורה** ב"ר שאול **ויסלובסקי** ע"ה
נלב"ע ד' כסליו תשפ"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנה ידידנו הרה"ג ר' **אליהו ויסלובסקי** שליט"א

הוקדש ע"י ידידנו הרב הגאון רבי **ישראל צדוק מייקל** שליט"א
ר"מ ישיבת מעלות התלמוד מודיעין עילית
חתן הגה"צ **רבי מנחם אליעזר פוביזלו** שליט"א
לרגל השמחה הגדולה השרויה במעונו
בנישואי בתו הכלה המהוללה תחי'.
עב"ג המופלג בתורה ויראת שמים
הבה"ח **מאיר הרציג** נ"י
מבחירי ישיבת בנסת יצחק חדרה
בן הרב הגאון רבי **ידידיה הרציג** שליט"א
אשר תתקיים ביום ב. כסליו באולמי אוביליון מודיעין עילית
יתן ד' ויזכו לבנות בית נאמן בישראל
כשאיפתם הטהורה בדרך ישראל סבא
בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב
לתפארת אבות וזקנים ולהמשך כרם בית ישראל

לעילוי נשמת הגאון הצדיק והשקדן
אשר התורה היתה משוש חייו
רבי **יוסף** ב"ר ישראל מנחם **הלוי הורביץ** זצ"ל
נלב"ע ו' כסליו
לא השאיר אחריו זש"ק - נא ללמוד לעילוי נשמתו
הונצח ע"י ידידיו ומוקיריו שליט"א

לעילוי נשמת
הגאון הקדוש רבי **יהודה** בן רבי יהודה **הולצמן** זצוק"ל
תלמידו של מרן הגה"ק רבי נפתלי אמסטרדם זצוק"ל
היה מיוחד בזהירותו מביטול תורה
והשפיע מקדושתו ויראתו וחכמת המוסר לתלמידים הרבה, ובתוכם:
רבנו הגדול מרן ה"דרכי שמואל" זצ"ל, הגה"צ רבי זאב דוב צ'צ'יק זצ"ל,
הגה"צ רבי יצחק דוד גוטפרד זצ"ל, הגה"צ רבי מאיר הלוי סאלוויציק זצ"ל
שזכה להיות ממשמשיו בערוב ימיו, ועוד
נלב"ע ט' כסליו תש"ט
מנו"כ בבית החיים שייח באדר ע"י רנ"מ מזוויעהל זצ"ל
ומרובים הם סיפורי הישועות שנושעו בתפילות על ציונו הקדוש
ת.נ.צ.ב.ה
הונצח ע"י י. בן ח. להצלחה בכל הענינים

לעילוי נשמת אציל המידות וטוב הלב
"לא רָגַל עַל לְשֹׁנוֹ לֹא עָשָׂה לְרֵעֵהוּ רָעָה"
אשר היה נאמן ומסור לגדולי התורה
הר"ר **אברהם ברוך** ב"ר נחום דוב **פישביין** ז"ל
נלב"ע ח' כסליו
ובהיות ונלב"ע ללא זש"ק נא ללמוד משניות לעילוי נשמתו
הונצח ע"י ש' באחד המיוחד ממוריצי התורה וחכמי הדעת והאמת בעי"ת ליקווד

רוממות ד־מעשים

פנינים ועובדות לשולחן שבת

משולחן המערכת

קיום עם ישראל אם מחזיקים בדרך האבות

עה"פ בריש הפרשה "וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק" לכאורה נראה שכפילות לשון יש כאן, שאם התורה רוצה ללמדנו שאברהם הוליד את יצחק, היה צריך לומר ואלה תולדות יצחק, אברהם הוליד את יצחק, שאם הוא כבר בן אברהם, מה צריך להוסיף אברהם הוליד את יצחק. ונאמרו בזה כמה אופנים.

בעצרת שהתקיימה בשנת תשנ"ב עמד על כך **רבינו הגדול מרן ה"אבי עזרי" זיע"א**, מזוית שונה לגמרי. בדבריו האריך על מורשת אבותינו שהיא שורש כלל ישראל, ואין שום קיום בלי לבנות את עצמינו על גבי העבר, ולהיפך, לא ניתן לבנות את עם ישראל בניתוק מהעבר, כי אם כן, אין זה עם ישראל, וכך פנה אל העולם החילוני ואמר: בואו להתווכח איתי, תאמרו לי האם יש אומה בלי תרבות?! בלי היסטוריה?! אין דבר כזה! לכל עם ולכל אומה יש תרבות משלהם, אי אפשר בלי תרבות! ואיך יתכן שאתם מנתקים את עצמכם מהתרבות של עם ישראל, מהתורה?!

וכה היו דבריו בביאור הפסוק: אנחנו צריכים לדעת, כי עם ישראל הוא נצחי! "אלה תולדות יצחק בן אברהם" - יצחק היה בן של אברהם, ולכן "אברהם הוליד את יצחק"... אימתי נקרא שאברהם הוליד את יצחק, אם יצחק מחזיק שאברהם הוא אביו, והוא "יצחק בן אברהם"! אבל אם יצחק הולך בדרך אחרת, ואינו מחזיק שהוא בן אברהם, אז אברהם לא אבא שלו!

האומה התחילה מאברהם, ובנים הם התולדות של האבא, אבל אם האבא לא מעביר לבנים - אין הם תולדותיו! ואז הבן הוא דבר חדש, מנותק מן העבר, כי שורש האומה הישראלית וייחוסה הוא מה שאנחנו מתייחסים לאברהם יצחק ויעקב. אלפי שנים עברו מאז, אבל אנחנו עדיין נחשבים בניו של אברהם יצחק ויעקב, כי אנחנו ממשיכים והולכים בדרכיהם.

אנחנו מתייחסים לאברהם כי אף פעם לא ניתקנו את הקשר, לא כיחשנו שהוא אבא שלנו, גם כשהסכין היתה מונחת על הצוואר שלנו - מה צעקנו? - שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד! מהיכן לקחנו זאת? - מאבותינו! יש לנו ירושת אבות, אין אנו יתומים, יש לנו קשר עם האבא וזה הייחוס שלנו. ע"כ. דברים פשוטים כמסמרות נטועים.

ליושבי אהלים יש הכל

באחת משיחותיו של **הגאון הגדול רבי משה מרדכי הלוי שולזינגר זצ"ל**, הביא מדברי **מרן ה"קהילות יעקב" זיע"א** על פרשתנו: ה"סטייפלער" כותב ב'ברכת פרץ' בפרשת תולדות, וצריך לשנן ולדעת אותו בעל פה, שיעקב ועשו התחלקו ביניהם, יעקב לקח את העולם הבא, ועשו לקח את העולם הזה, ולבסוף גם את העולם הזה יש דוקא ליעקב ולא לעשו. אפילו את 'בגדי עשו החמודות' - הבגדים היפים שלו - הוא מפקיד אצל האמא שלו - רבקה - ולא משאיר אותם בבית, אומר **רש"י** (כז,טו) מפני שהנשים שלו גונבות. אין לו שום מנוחה בעולם הזה, אין לו שום דבר. הוא לקח את העולם הזה, ולבסוף 'ויצעק צעקה גדולה', כי כל החיים הוא חשב שהוא על הגובה ויש לו את העולם הזה, ולבסוף הוא רואה, של'יעקב איש תם יושב אהלים' יש הכל, ולו אין כלום.

ובפרשת מקץ אומר ה"סטייפלער", שלבני תורה אין הבטחה שהם יהיו עשירים, אבל זה ודאי שהם לא יפסידו ממה שנגזר להם - בגלל שהם לומדים תורה. אין לבן אדם מה לחשוב אם הייתי יוצא היה לי יותר.

ובענין זה כותב הגרמ"מ זצ"ל במכתב נוסף: **לסבא קדישא מרן ה"חפץ חיים" זיע"א** ב"שמירת הלשון" שער התבונה, שנדפס בחוברת 'עץ חיים למחזיקים בה', יש עוד לשון, עוד יותר חזקה, בסוף קונטרס 'שפת תמים', שנדפסה שם (בעמ' 88) 'השמטה שייך לסוף פ"ה של שער התורה' [ובהח"ח החדשים המנוקדים הכניסוה למקומה בשמירת הלשון סוף עמוד ר"ו], וזה לשון קדשו שם: "... **כי הקב"ה, שהוא אלוקי עולם ומכין מזון לכל ברואיו, כמה דכתיב נותן לחם לכל בשר, האם ימנע מזון מהאדם ח"ו בעבור שהוא לומד תורתו ומקיים מצוותיו? אוי ואבוי למי שחושב כזאת על בורא עולם יתברך**". ואשרינו שזכינו לכך!...

עוד אמר באחת משיחותיו: המשגיח, **מרן הגה"צ רבי יחזקאל לוויינשטיין זצוק"ל** היה אומר, שהוא נמצא בישיבות כבר למעלה משבעים שנה, והוא לא ראה שמישהו עזב את הלימוד בגלל שהיום לא היה לו מה לאכול...

אין דבר כזה שהיום אין מה לאכול. היום, יש מה לאכול... אם קרה ח"ו שמישהו עזב את הלימוד, זה מפני ספק ספיקא של מחרתיים... אולי מחרתיים לא יהיה לו מה לאכול... וכבר עכשיו הוא עוזב את הלימוד... ממילא זו שטות גדולה לעזוב את הלימוד!

השפעת עשיו

עה"פ "וַיִּתְרֹצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ" (כה,כב) כתב **רש"י**: כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי עבודה זרה עשו מפרכס לצאת.

וידוע בשם **מרן בעל ה"בית הלוי" זיע"א** להקשות, הרי יעקב למד תורה מאת המלאך, כדאיתא בגמ' נדה (ל,ב), וא"כ אמאי היה מפרכס לצאת? הניחא עשיו שהיה "פרא אדם", בן בליעל אשר לא רצה ללמוד תורת ה', א"כ היה מפרכס לצאת לעולם ההבל, לצאת לבתי משתאות למלאות תאוותו, אבל יעקב אבינו איש תם יושב אהלים, למה יפרכס לצאת לעולם הזה החשוך והאפל, לעמל היום, הרי אוכלו מוכן ללא טורח, ואת תורתו לומד מפי מלאך קדוש אשר מלמדהו סודות התורה?

ביאר על כך ה"בית הלוי": כי באמת היה יעקב רוצה להיות תמיד בבטן אמו ללמוד תורה, רק כל זה איננו שווה לו לישב בהתחברות עם איש בליעל, שמא ילמוד ממעשיו הרעים ח"ו, אשר זורה רשעים מרחם...

הוסיף בזה בנו **מרן הגר"ח מבריסק זיע"א** שהנה הדין של 'אל תתחבר לרשע', המובא באבות: נתאי הארבלי אומר הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע ואל תתיאש מן הפורענות. למדנו מכאן שהוא קאי אפילו על דבר מצוה, ולימוד התורה...

בהיכלי הישיבות ידוע לבאר באופן אחר, כי הלימוד מפי המלאך הוא לימוד ללא עמל התורה, ועיקר הלימוד הוא בעמל התורה, לכך רצה יעקב לצאת לבתי מדרשות אף שיכול היה לשמוע תורה מפי המלאך.

שהרי כך ביאר **מרנא הגר"ח מוואלז'ין זיע"א** את הפסוק (איוב ה,ז) "אָדָם לְעָמָל יוּלָּד", ואמרו ע"ז חז"ל (סנהדרין צט,ב) לעמלה של תורה. דצריך ביאור הלשון "יולד", ואמאי לא כתיב לעמל "נברא" או "נוצר"? אלא, ביאר הגר"ח מוואלז'ין, האדם לומד את כל התורה בבטן אמו בהלו נרו על ראשו, ומה שחסר לו הוא רק עמל התורה, וזו ההדגשה "אדם לעמל **יולד**" - כל מה שהוא נולד ויוצא לאויר העולם הוא רק לעמל התורה!

ואפשר להוסיף דשני הביאורים חד הם. הן ביאורם של רבותינו הבית הלוי והגר"ח, והן משמו של הגר" מוואלז'ין. כי אם יש עמל התורה ואדם מונח בלימוד, אזי אין מזיק לו חבר רע! ורק כיון שלא היה לו עמל התורה חשש מהשפעת עשיו...

ובענין זה יש להביא את המעשה שהתפרסם כי לפני **רבינו הגדול מרן הרב שך זיע"א** בא אברך מעיר אחת ושאלתו בפיו: בנו הגיע לגיל חינוך, ובעירו שני מוסדות

המשך בעמוד 3

רוממות ד־פרשה

ממוסרי הפרשה

המשך מעמוד 1

אם כתפילה ואם כעדות, שמה שאחז בעקבו של עשיו ורב עימו על הבכורה לא היה מתאוות הגדולה ח"ו, אלא מחמת עבודת ה', וכמו שכתב **רש"י** (כה, לא) שביקש לקנות את הבכורה משום שאמר: 'העבודה בבכורות, ואין רשע זה כדאי שיקריב לקב"ה', ולא הזכיר משום שנוצר ראשונה והגיעה לו הבכורה כדין, שכיון שסיבב הקב"ה שעשו יצא ראשונה, ה' הטוב בעיניו יעשה. ורק כשראה שאין עשו ראוי לעבודת ה', ביקש להשיג הבכורה, והשיגה בדרך העקיבה, המזכירה את העקיבה שנהג בה בעת לידתו.

ועל כן לאחר זמן נקרא שמו 'ישראל', על שם שניצח את שרו של עשו (**רש"י** לב, כה), ואין בשם זה סתירה, אלא שהשלמה לשם יעקב. שבתחילה נאבק עם עשו, ולבסוף ניצח את שרו.

וזה גם הטעם שנשאר גם שמו יעקב, כי אף שבענין זה גמר את מלחמת ה'עקב' ונהיה ל'ראש', מכל מקום לא הניח מידה זו מידו, ולעולם היה בבחינת עקב לכל מעלה שעדיין לא השיג, ולא התייאש מלקנותה.

דבר זה עלינו ללמוד מאבינו יעקב, שכל מידה נכונה ששייכת אלינו, אפילו שאנו בה עדיין בבחינת עקב, לא להתייאש ולבטל האחיזה שיש לנו בה, אלא להיות בבחינת המחזיק ב'עקב' ומשתדל להיות לבסוף לראש, ובלבד שיהיה הדבר לשם שמים, בבחינת 'יעקב' ולא בבחינת 'עקב'. ויש לרמוז בחינה זו בנאמר במשנה באבות (פ"ד מט"ו) 'הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים'. כלומר שלא יעזוב את הארי גם בהיותו בזנב.

על ד־פרק

המשך מעמוד 1

וז"ל הרש"ר הירש: "מה ביקשה עתה? מה יכלה לבקש? - רק זאת, להפגין לפניו, באיזו מידה יכולים הבריות לגנוב את דעתו!... הנה יעקב שהיה איש תם, העמיד לפניו פני גיבור ציד, הנקל לעשו שיעמיד לפניו פני איש תם?!"...

כך ביקשה רבקה להביא את יצחק למצב בו הוא יכיר כי אפשר לצוד אותו בפיו, וכאשר יצחק עמד על התרמית, אזי "וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד מְאֹד"! ואמרו חז"ל (תנחומא יא) 'נפתח לו גיהנם', יצחק אבינו מיד ראה היאך כל ימיו גנבו את דעתו והטעוהו, מיד נפקחו עיניו, מיהר להתאושש, והוסיף מדעתו ומרצונו הגמור: "גם ברוך יהיה"!

יצחק נותן לעשיו ברכה שהיא ראויה רק לו, ואילו ליעקב הוא נותן את הברכה שהיתה ראויה לו כולל גם מהברכה שהיתה ראויה לעשיו.

ההחלטה נפלה. ממשיך דרך אבותיו הגדולים זה יעקב אבינו! בעולם הזה ובעולם הבא.

הכל בזכותה של רבקה שלא נתפסה לאדישות, כי גם כאשר נראה כי הכל הוכרע אצל יצחק, אבל אם בעינים שלה היא רואה אחרת, היא מנסה בכל הכח להראות את השקר לעיני יצחק, וכך יבוא למצב בו הוא יכיר מעצמו באמת מי הוא עשיו...

וכך מסיים הרש"ר הירש: "שני בניו של יצחק ייצגו שני יסודות בביתו; עשו - את הכוח החומרי, יעקב - את הכוח הרוחני. יודע היה יצחק, כי האומה זקוקה לשני הכיוונים. אף הוא כנראה ידע את הנבואה, כי הרב בכוחו החומרי יעבוד לצעיר ולחלש ממנו: "ורב יעבד צעיר". אך כסבור היה יצחק, שעשו ויעקב יקיימו את תעודת אברהם בכוחות משותפים, בלב אחים ומתוך השלמה הדדית; לפיכך הועיד לעשו ברכה בעלת תוכן חומרי, וברכה רוחנית היתה שמורה עמו ליעקב. ברכה זו, שנועדה ליעקב, היתה חסרת כל ערך לעשו, שכן מטבעו לא היתה לו כל הבנה לצד הרוחני של בית אברהם".

"אולם, מבית לבן ידעה רבקה את הקללה שבפיצול זה, ידעה מנסיונה, שהחומר יהיה לברכה וישועה רק בבית שרוח אברהם מפעמת בו, רק בידו של זה שרוחו של אברהם מדריכה אותו. היא היטיבה לראות: החומר שאין עמו רוח, היה בעיניה קללה"...

◇◇◇◇

ומענין לענין באותו ענין, פרשתנו עוסקת בהתמודדותו של יעקב מול עשיו, כבר בעודם במעי אימם, כשזה מושך לכאן וזה לכאן לכאן... מריבים הם בנחלת שני עולמות, עולם הזה ועולם הבא, גשמיות מול רוחניות.

רבינו הגדול מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל עמד על ההבדל היסודי בין יעקב לעשיו, על הקו המבדיל ביניהם, דרך הסימנים שהתורה נותנת לנו להכיר ביניהם.

חינוך, ובית ספר העצמאי, הספר רמת הלימודים גבוהה ומשמעת קפדנית, ולומדים שם גם הרבה יותר. לעומת זאת התלמוד תורה עדיין בתחילת דרכו, והלימודים שם חלשים יותר, אך מנגד החברה בו טובה יותר, באשר כולם בני אברכים, במה יבחר?

תלמוד תורה של החינוך בבית הלימודים

ענה לו הרב שך: אין ספק שיש לפעול להעלות את רמת הלימודים בתלמוד תורה, אלא שתמיד בכל מקרה יהיה אפשר להשלים את החסר ולגשר על הפער, אבל לחברה לא כל כך טובה אין תיקון!... ותדע לך שכך הוא, ולומדים זאת מפרשתינו, שהרי אמרו חז"ל שכשרבקה היתה עוברת על בתי מדרשות יעקב היה מפרכס לצאת, וכאשר עברה לפני בתי עבודה זרה, היה עשיו מפרכס לצאת. ולכאורה קשה, התינח עשיו שבקש לצאת, משום שהמלאך מלמד אותו שם את כל התורה כולה, ולו הרי אין כח לזה, וא"כ היה תינוק הבורח מבית הספר, ולכן רצה לצאת. אבל יעקב מדוע ביקש לצאת? מה לא טוב לו שם? הרי המלאך מלמדו את כל התורה?! וכי יש בית מדרש יותר טוב מאשר עם המלאך?!

אלא אמר הרב שך: יעקב עמד בפני אותה שאלה, במעי אמו היה בתלמוד תורה מעולה, רמת הלימודים היתה מצוינת עם המלאך, אבל בחברה לא כל כך טובה... אבל זה ראינו שיעקב בחר לצאת לבית מדרש פחות טוב, העיקר להינצל מהחברה הרעה...

מדוע עשיו צריך את יעקב

מספרים על **המהר"ל מפראג זיע"א**, שעוד בילדותו כאשר התבלט בחכמתו היתרה, היה זה באחד הימים היותו כבן חמש, ישב עם חבריו אצל המלמד, וכשהגיעו בפרשת תולדות אל הפסוק "ויתרוצצו הבנים בקרבה", הסביר להם רבם את דברי רש"י שכאשר עברה רבקה על פתחי תורה, היה יעקב רץ ומפרכס לצאת, וכשעברה על פתחי עבודה זרה ביקש עשו לצאת. פנה הילד אל המלמד ושאל: "את יעקב אפשר להבין למה לא יצא אל בית המדרש, משום שעשו מנע זאת ממנו. אולם על עשו אני תמה, מי היה מעכבו לצאת לעבודה זרה"? - בהכירו את הילד החריף, אמר לו המלמד, אולי יש לך גם תשובה לשאלתך הטובה? והילד השיב: "חושבני, שעשו לא רצה לצאת בלי יעקב, שכן ידע שלא תהיה לו כל מטרה בחייו, שהרי את מי יצער ואת מי ירדוף... על מי יעליל עלילות שפלות ועל מי יגזור גזרות קשות, אם יעקב לא יהיה יחד עמו!? הוא היה באמת מתרוצץ ומפרכס לצאת, אבל לא בגפו, אלא רק עם יעקב אחיו".

"ויבז עשיו את הבכורה"

ידועה השאלה איך חל המכירה של הבכורה, הרי ברור שערך הבכורה גדול לאין ערוך מערכו של נזיד עדשים, וא"כ אין כאן מקח, והוי טעות.

היה מבאר בזה **הגאון הגדול רבי אליהו מישקובסקי זצ"ל** ר"י 'כפר חסידים', עפ"י מעשייה עתיקה: יהודי אחד איש תם וישר שבא לפני רבו לבקש ברכה לישועה בעניני ממון שהיה נצרך לנישואי בתו, אמר לו רבו: לך לביתך, וההצעה העסקית הראשונה שתוצע לך, קבל. בדרכו פגש קבוצת סוחרים, הללו ראו את התם, ושאלוהו בהלצה אם הוא רוצה לעשות עסק? כאשר הסכים, אמר לו אחד הסוחרים, כי הוא מוכר לו את העולם הבא שלו ברובל אחד. הסכים היהודי, וצהלו הסוחרים על העסקה המטופשת כלשונם, ולא רק זה, אלא שעשו שטר עדים וקנין, הכל כדת וכדין, כשבא הסוחר לביתו, סיפר לאשתו את הצחוק שהם עשו כביכול מהיהודי, כששמעה אשתו את דבר המכירה הודיעה כי אם לא יקנה חזרה את חלקו הרי היא מבקשת גט ממנו... באומרה: אין רצוני לגור עם אדם שמכר את העולם הבא שלו.

נבהל הסוחר ורץ ליהודי לבקש שיבטל את המכירה, אך היהודי סרב בתוקף, והשיב: צריך לשאול את הרבי... הגיעו השניים אל הרבי, והסוחר בוכה ומבקש שיצילו את שלום ביתו ויבטלו את העיסקה. השיב הרבי: הוא יסכים למכור לך רק בתנאי שתשלם לו את כל ההוצאות שיש לו עכשיו בחתונת בתו. הסכים הסוחר ונתן את כל הסכום הנדרש, או אז נעשה קנין גמור בין הצדדים, והכל שב על מקומו בשלום.

כאשר יצא הסוחר הוא פנה לרבי ושאל: היכן הצדק? אתמול שילם לי היהודי רובל אחד עבור הסחורה, וכבר היום עלה המחיר ברבבות אחוזים?! ענה לו הרבי: מחיר הסחורה נקבע לפי ערכה, אתמול זלזלת בערך החלק שלך בעולם הבא, והערכת אותו במחיר רובל אחד, א"כ זה היה שוויו בעינך. היום, אתה יודע שחייך תלוים בו, עלה ערך הסחורה בעינך...

אותו הדבר, אמר ר' אלה', בענין הבכורה, מתחילה כתוב "ויבז עשו את הבכורה", א"כ נדמה היה לו שאפילו נזיד עדשים הוא מחיר טוב והגון כתמורה לבכורה, א"כ בעיני עשו היה ערך הבכורה שווה בהתאם, ולכן המחיר שיעקב שילם עבור הבכורה היה מחיר הגון ולא היה בזה כל הונאה...

הברכות היכן נמצאים?

בזמן הבחירות בעיר פוניבז' בליטא היתה רשימה של החרדים ורשימה של הציונים. הציונים שונאי התורה הכריזו: ארור מי שיצביע לרשימה של החרדים.

קם **מרן הרב מפוניבז' זצ"ל** ואמר: את הכל הציונים לקחו מאיתנו, מחנוכה הם עשו חג של גבורת כוחי ועוצם ידי, מפורים עשו תהלוכות של ליצנות והוללות, משבועות עשו חג של מאכלי חלב ותהלוכות של סלי פירות, עכשיו את ה'ארור' הם רוצים לקחת מאיתנו... אבל דבר אחד הם לא יכולים לקחת מאיתנו - את ה'ברוך', מי שירצה ברכות לא יבוא אליהם, הוא יבוא אלינו!

ובעינינו רואים גם היום שאפילו אנשים הרחוקים מאוד משמירת תורה ומצוות, אך לקבל ברכות הם לפתע יודעים אל מי להגיע...

בזה גם יתבאר התימה על מה ולמה נזעק עשו והקפיד על גניבת הברכות, והלא עשו כפר בעיקר ואם כן מה איכפת לו מי נטל את הברכות? אלא שעשו ידע את האמת שהברכות מגיעות מיצחק...

התורה היא מקור הברכה

הגאון רבי שמואל דוד וואלקין זצ"ל, אשר זכה לשמש את **מרן ה"חפץ חיים" זיע"א** רבות בשנים, מספר: כי כשהיו באים ל"חפץ חיים" לבקש את ברכתו היה אומר, למה תטריחו את עצמכם לבוא אלי, למה זה לכם לבקש את ברכתי? הלא הברכות מסורות בידכם, כדכתיב "אם בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמורו" - תזכו לכל הברכות האמורות בתורה.

לכו אפוא עסקו בתורה ושמרו מצוותיה והחזיקו את התורה ואת לומדיה. אם תעשו כן מובטחים אתם כי תחול על ראשכם ברכת "ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת".

מי צריך ברכה ומי לא צריך...

וסיפר עוד: פעם אחת הייתי אצל ה"חפץ חיים" יחד עם אחי הגדול והקדוש רבי חיים זצ"ל הי"ד, הר"מ דישיבת וואלוז'ין, שבא לבקש ברכה. ואמר לו ה"חפץ חיים" בזה הלשון: אדם כמותו יבוא אל קומץ עפר כמותי לבקש להטיב לו... הלא יכול להטיב את עצמו בלימוד ושקידת התורה, ואז יציב את עצמו בצלא דמהימנותא, לקבל הברכה האמורה בתורה: "ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת", היוצאת מפי משה וזקנים!

נמצא שמי שעמל בתורה ומקיים מצוותיה אינו צריך לברכות שיברכוהו, שהרי הוא מבורך בברכת "ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת". ורק מי שאינו לומד תורה ומקיים מצוות הוא צריך להתברך בברכות.

ומעתה מבואר דדוקא משום כך רצה יצחק לברך את עשו אף שיעקב היה ראוי לברכות ולא עשו, שהרי יעקב היה "איש תם יושב אהלים" - יושב ועמל בתורה, אם כן הוא לא נצרך לברכה, שהרי הוא מבורך ועומד, ומתקיימת בו ברכת "ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת". אולם עשו שהיה "איש ידע ציד איש שדה", אין לו את ברכת התורה, ואם כן הוא נצרך לברכה.

הרב יעקב ליינר

"ותאמר לו אמו עלי קללתך בני" (כז, יג)
קבלת קללת חבירו

כתב **רש"י** (מכות כד, א ד"ה אף): לא רצה לשקר מתחלה שאמר אולי ימושני אבי אלא שאמו הכריחתו, ועל פי הדבור דכתיב עלי קללתך בני, ומתרגמינן אלי אתאמר בנבואה דלא ייתון לווטיא עלך ברי, ע"כ, והיינו דרבקה ידעה ברוה"ק שלא יקולל. **ורבינו יונה** עה"ת כאן כתב: תרגם אונקלוס עלי קללתך בני, עלי אתאמר בנבואה דלא יתון לוטיא עלך ברי. ולפי הפשט עלי קללתך בני, כלומר אם אראה שהוא יכירך אני אודיע אותו שאני עשיתי את הדבר הזה ברוה"ק והוא ישמע לי.[1]

והספורנו כתב: עלי קללתך. עלי להכנס תחתיך אם תארע לך קללה, כמו שאמרו ז"ל שעשה שלמה שקבל עליו קללות יואב והשיגוהו (סנהדרין מח, ב), ע"כ. הרי דשייך לקבל את הקללה במקום המקולל. אכן **האבן עזרא** כתב: עלי קללתך אל תפחד שיקלל, ואם יקלל תהי קללתו עלי ולא עליך. וזה משפט דברי הנשים. **והגאון** פירש עלי להסיר קללתך, ע"כ. **ובדעת זקנים לבעלי התוספות** כתב: עלי קללתך בני. פי' לא יקלל אותך כי אם אותי, שכן דרך העולם כשהילדים עושין שלא כדת שמקללין אביהן ואמן, ואומרים ארור שזה גדל, ע"כ. והאברבנאל כתב: שרבקה ידעה שטבע יצחק ותכונתו לא היה לקלל שום דבר.

והשל"ה (פרשת תולדות אות לג) תמה: מה השיבה רבקה 'עלי קללתך בני', וכי ח"ו יתרצה יעקב בזה שיבואו הקללות עליה, יעו"ש באות ל"ו מה שתירץ בזה.[2]

והחת"ס עה"ת כאן כתב: יש לדון אם יקללהו יצחק אפי' תקבל היא הקללה על עצמה איך תסור הקללה מהמקולל,[3] ויהיו שניהם מקוללים חלילה. ועוד מה שחזרה ואמרה אך שמע בקולי ולך קח לי. וי"ל הנה בתחלת דבריה אמרה ועתה בני שמע בקולי לאשר אני אצוה אותך, וכ' **מורי בהפלאה** שיהיה כוונתו לשמוע בקול אמו לאשר היא מצוה אותו, ואז שלוחי מצוה אינם נזוקין[4]. והנה עתה חרד יעקב שיקללנו יצחק אחר שימושהו, ומסתמא יעשה יעקב כל התחבולות שאפשר שלא יכירהו אביו בשינוי קולו וכדומה, אך צריך סיעתא דשמיא, ובהיותו מכוון לטובת עצמו שלא יקולל לא יצלח, ע"כ אמרה רבקה אני מקבלת עלי קללתך בני, שאם ח"ו תקולל יבואו גם עליה אותן הקללות כמוהו, וא"כ יכוון יעקב כל כוונותיו לטובת אמו שלא תקולל היא ויהיה שליח מצוה, אע"ג שמכוון גם לטובת עצמו מ"מ הוה שליח מצוה, כמי שמחפש אחר מחט בשעת בדיקת חמץ, [עיין מג"א סימן תלג], וא"כ ינצל כי שלוחי מצוה אינן ניזוקין, והיינו אך שמע בקולי ולך קח לי בשבילי.[5]

ומעתה יש לדון לפי"ז להלכה, אם שייך שאחד יקבל את קללת חבירו במקומו מבחינת 'עלי קללתך בני', **ובשו"ת מהרש"ם** (ח"ג סימן קנא) כתב דהיה מעשה שאחד מכר לחבירו העבירות שלו ונתן המוכר לקונה שלשים ר"כ, ועשה תקיעת כף. **והרמב"ן** עה"ת (פרשת כי תשא) בפסוק מי אשר חטא לי אמחנו מספרי, כתב דמשרע"ה רצה שימחו שמו מספר החיים תמורתם, והש"י השיב מי אשר חטא לי אמחנו מספרי. ומשבת פ"ט ע"ב שאמר יצחק פלגא עלי, ומסוטה כ"א גבי הלל ושבנא, יעו"ש באריכות דבריו.

והגר"ח סופר זצ"ל מגדולי תלמידי החת"ס **בשו"ת מחנה חיים** (חו"מ סימן כ) ג"כ נשאל בכה"ג, וכתב דהדבר הוא פלא, ולא שמענו מעולם הנהיה כדבר הזה בישראל, ומה שהמונים מגידים בשם מהרש"א מי יודע אם יש ממשות במה שהמון עם מספרים, המה מפיחים בעולם אשר לא הי' ולא נברא[6]. ולכאורה עלה בדעתי דיוכל אדם לכנוס תחת חבירו לעונשין, דרבקה אומרת ליעקב 'עלי קללתך בני', א"כ יעקב חטא ורבקה תקבל הקללה חלילה, וה"ה שלאחר החטא יוכל חבירו לכנוס תחתיו, רק באונקלוס כתב שם וז"ל, ואמרת ליה אמה עלי אתאמר בנבואה דלא ייתין לוטיא עליך ברי עכ"ל, הרי שהרגיש שאין הפי' שהיא תכנס תחתיו לקללה, רק שנגלה לה בנבואה שלא יבוא עליו קללה. וכן במדרש רבה הסיבו פי' בו שכתבו וז"ל,

המשך בעמוד 4

1. כתב בספר חסידים (סימן שלו) מי שאמרה לו אמו עשה כך וכך אתה בני, ולבסוף בא אביו א"ל כך עשית מי אמר לך לעשות זה, לא יאמר לו אמי אמרה לי כן אם רואה שכועס אביו, פן יכעוס אביו על אמו, ופן יקללנה, נמצא שהוא גורם ומעלה עליו כאלו הוא עושה לה. "עלי קללתך בני" וגו', מן הדין לא היה לך לומר עלי ולגלות שאני צויתיך שמא יקללני. ואף על פי שאמת מה שאמרה האם והוא מצטער ורוצה לקללך, אל תאמר לאביך שאמך צוך.ובתורה תמימה פי' ד'עלי קללתך בני', היינו שהותר ליעקב להצדיק נפשו לפני יצחק אם ירגיש בו, לומר שעפ"י מצות אמו עשה כן.

2. כ' בקול אליהו (מקץ אות מא) מהגר"א: 'עלי קללתך בני', קשה למה אמרה בלשון הזה, מדוע לא אמרה לא יקללך. אבל יש להעמיס בהיפוך בכוונתה, דגילתה לו שיבואו עליו צרות ויגונות ופרטה לו את כל הצרות שימצאו אותו ותו לא, וזהו שאמרה אליו עלי קללתך בני, קללתך וצרותיך יהיו רק מה שנרמז במלת 'עלי', היינו צרת ע'שו וצרת ל'בן וצרת י'וסף, ומלת על"י הוא ראשי תיבות.

3. כתב החינוך (רלא) ידענו דרך כלל מכל בני העולם שחוששין לקללות, בין ישראל בין שאר האומות, ויאמרו שקללת בני אדם, גם קללת הזיטו תעשה רושם במקולל ותדביק בו המארה והצער. וע"ע באור החיים (במדבר כג, ח) איך הקללה פועלת.

4. כתב ההפלאה בפנים יפות (בראשית כז, ח) ועתה בני שמע בקולי לאשר אני מצוה אותך. יש לפרש מ"ש לאשר אני מצוה אותך, משא"כ בסוף הפרשה כתיב (כז, מג) ועתה בני שמע בקולי וקום ברח לך וגו', משום דהכא היה חשש סכנה כמ"ש יעקב והבאתי עלי קללה וגו', אלא שהבטחת רבקה היתה ששלוחי מצוה אינן ניזוקין, והיינו דווקא אם יהיה כוונתו לשם מצוה בלבד ולא לשם הנאת עצמו, כדאיתא ברישׁ פסחים (ח, א) שמא תאבד לו מחט וכו' וחששה רבקה שמא יתכוין יעקב לשביל הנאת עצמו לקבל הברכות, לכך אמרה לו לאשר אני מצוה אותך שלא יכוון רק לקיום המצוה.

5. וכתב החת"ס בתורת משה (בראשית כז, יג) כתב: יצחק סומא היה, וסומא מותר באשתו רק משום טביעת עינא דקלא כדאיתא בחולין (צו, ב), ועתה אם לא יכיר את יעקב בקולו ש"מ שאין לו טביעת עינא דקלא ואסור באשתו, וזהו עלי דייקא, אבל באמת יצחק הכירו ואמר הקול קול יעקב.

6. יעוי' במש"כ הקה"י בחיי עולם (פי"א): המעשה המפורסם שהיה לפני המהרש"א דין תורה של איש אחד עם נפטר על דבר שקנה עון נורא מחבירו. וע"ע במשמר הלוי (קידושין עמוד רלב) דכתב דמה שכתב המחנה חיים ע"ד מה שמספרים בשם מהרש"א, 'ברוך שכוונתי'.

חובת התפילה על החולה

חובה עלינו להתפלל כאשר אחד מחברנו בצער ח"ו, כדאיתא בברכות (יב,ב) 'אמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב; כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבירו ואינו מבקש נקרא חוטא, שנאמר גם אנכי חלילה לי מחטא לה' מחדול להתפלל בעדכם, אמר רבא אם תלמיד חכם הוא צריך שיחלה עצמו עליו'...

רבותינו מלמדים אותנו על החיוב המיוחד שיש למבקר את החולה להתפלל עליו. **הרמב"ן** כותב בספרו '**תורת האדם**' (שער המיחוש): 'ושמעינן מהכא דביקור חולים כדי שיכבדו ויראבצו לפניו ויעשו לו צרכים הצריכים לחולי, וימצא נחת רוח עם חבריו. ועוד כדי שיכוין דעתו לרחמים ויבקש עליו, כדתניא וטמא טמא יקרא צריך להודיע צערו לרבים ורבים מבקשים עליו רחמים. הלכך המבקר את החולה ולא ביקש רחמים לא קיים מצוה'. וכתב **הטור** (יו"ד שלה), וכיון שחלה האדם, מצוה על כל אדם לבקרו, שכן מצינו בהקדוש ברוך הוא שמבקר חולים... ומצוה גדולה היא לבקר, שמתוך כך יבקש עליו רחמים ונמצא כאילו מחיה אותו. וכתב **הרמ"א** (שם ד); וכל שביקר ולא ביקש עליו רחמים, לא קיים המצוה.

מרן החפץ חיים זיע"א ב'**אהבת חסד**' מזהיר על החובה לבקש רחמים על החולה, וכותב; כשמבקרו, יזהר לבקש עליו רחמים אחר כך. ואם ביקר, ולא ביקש - לא קיים המצוה כדין. ולכן אין מבקרין החולה בשלש שעות ראשונות של יום, מפני שכל חולה מקל עליו חליו בבקר, ולא יחוש לבקש עליו רחמים. ולא בשלש שעות אחרונות של יום, שאז מכביד עליו חליו ויתיאש מלבקש... וכשמבקש רחמים, אם מבקש לפניו, יכול לבקש בכל לשון שירצה, שהרי מבקש כביכול לפני השכינה, שהיא אצל החולה. אבל כשמתפלל שלא בפניו, דאז מלאכי השרת נזקקין להעלות תפלתו, ואינם מכירין בשאר לשונות, ולכן מתפלל דוקא בלשון הקדש. ויכלול אותו בתוך חולי ישראל, שמתוך כך נשמעת תפלתו יותר, ויאמר: 'המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל'. ובשבת יאמר: 'שבת היא מלזעוק, ורפואה קרובה לבוא, ורחמיו מרובין, ושבתו בשלום'.

החתם סופר בחידושיו על מסכת נדרים (מ, א) מפלס דרך חדשה בביאור דברי הגמרא על החיוב לבקש רחמים על החולה בפניו; אלא כל שאינו מבקר אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות וכו'. יראה לפרש ע"פ מה שאחז"ל המבקש רחמים בפני החולה אין צריך להזכיר שמו, כדכתיב 'א-ל נא רפא נא לה'. וכתבו המקובלים כי יש בהזכרת שמו קצת התעוררות הדין עליו, אע"פ שמכל מקום קרוב לשכר ע"י התפלה, מ"מ לפעמים איכא קצת הפסד, ע"י הזכרת שמו. משא"כ כשמתפלל בפני החולה שאין צריך להזכיר שמו, אז טוב לו. והיינו הנכנס לבקר מתפלל עליו שיחיה, כי לא צריך להזכיר שמו, משא"כ מי שאינו מבקרו, מבקש ואינו בפניו, זה צריך להזכיר שמו בתפלתו, ולפעמים יארע לו הפסד בדבר אע"פ שמתפלל עליו שיחיה.

פרותיהם בעולם הזה

רב שכונת עזרת תורה, **הגאון רבי יחיאל מיכל שטרן שליט"א**, סיפר על חלום מסעיר שבישר לו על ישועה הצפויה לו, שהתגשם. הוא סיפר אותו **למרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל** ואמר לו שמצוה לפרסם.

הוא חלה במלחמה קשה במעיים ה"י, והיה עליו לעבור ניתוח קשה ומסוכן, שגם אם יצליח, יתכן וייצא ממנו עם השלכות קשות להמשך חייו.

באחד הלילות שלפני הניתוח, הוא ראה בחלומו יהודי ישיש שנזכר שהכיר אותו לפני ארבעים ושתים שנים, משנות צעירותו, בהם הוא נהג לבקר בבית אבות, לשמח את השוהים שם ולחזקם, בהשראה שקיבל מ**הגה"צ רבי אריה לוין זצ"ל**, שהיה קרוב אליו. באחד הפעמים הוא ראה את אחד הזקנים נאנק מכאבים. הוא שאל אותו מה כואב לך, והשיב, המעיים כואבות מאוד כבר כמה ימים. הוא פנה מיד לאח האחראי וביקש שיטפלו בו, אולם בבית האבות סירבו בטענה שאת הטיפול שהחולה צריך, אפשר לעשות רק בבית חולים, ומכיוון שהתשלום והטיפול במצבו הם באחריות המשפחה והיא מסרבת לקחת אחריות, לכן הוא סובל. הרב שטרן החליט לפעול בעצמו, הוא הזמין אמבולנס שפינה את החולה לבית החולים, ושם טיפלו בו כראוי. הרופא בבית החולים אמר לו דע לך שעיכוב נוסף היה עלול לסכן את חיי החולה.

בית החולים שלח לו חשבון על הטיפול בחולה שהיה יקר ליכולותיו, הוא פנה למשפחה והם סירבו לשלם, בטענה שלא היה לו להתערב במחלוקת שלהם עם הנהלת בית האבות, שלדבריהם הם אלו שצריכים לשלם על הטיפול. ר' יחיאל מיכל שילם זאת ממשכורתו החודשית המצומצמת. הדבר חזר על עצמו כמה פעמים בהפרש של כמה חודשים, בית האבות ובני המשפחה המשיכו לריב, והוא שילם זאת מכיסו, כדי שהחולה לא יסבול סבל רב ויסתכן.

עכשיו בעת שהוא ממתין בחרדה לניתוח המסוכן, יהודי יקר זה נגלה אליו בחלום, ואמר לו, לא שכחתי את מה שעשית עבורי, אתה דאגת לכאבים הקשים שסבלתי במעיים שלי, חובתי לדאוג למעיים שלך, וביקשתי בבית דין של מעלה שירחמו עליך ויעשו אתך חסד בזכות החסד שעשית עימי, והם קיבלו את בקשתי. ר' יחיאל מיכל התעורר עם שמחה רבה. הוא הבין בביטחה שאין זה סתם חלום. ואכן ב"ה הניתוח עבר בהצלחה מלאה, ללא סיבוכים וללא עקבות לעתיד.

מעט מהנהגתו של רבינו ראש הישיבה זצ"ל

שמחה היתה לי, לו בידי היה קולמוס שבו אוכל לתאר ולו במעט את הנהגתו של **מו"ר רבינו ראש הישיבה זצ"ל** בקיום מצוות 'ביקור חולים', יודע הנני היטב שאין בכוחי לתאר זאת, אולם נראה לי שאין ראוי להפטר גם מהמעט, משום שנראה שיש מכך להביא תועלת, ואביא בע"ה כמה דוגמאות, ואין מוקדם ומאוחר בכתיבת הדברים, וישמע חכם ויוסיף לקח.

רה"י ינק וספג בבית אביו הגדול, את גודל יקרת מצות ביקור חולים, איה סופר ואיה מונה את השעות המרובות של זמן יקר מאוד שהשקיע לקיים מצוה גדולה ונשגבה זו, ללכת בדרכו של מקום, - 'והלכת בדרכיו'. במיצוי הכוחות גם לאחר לילות שיגע בהם בתורה עם חברותא עד עלות השחר, מתוך מחשבה וזהירות מרובה כיצד לשמח ולעודד ולרפא חולים ושבורי לב.

[יתכן שיחשוב אי מי מקוראי הדברים הללו, שאולי השתפכתי מעט יתר על המידה, בעקבות הגעגועים לרב הדומה למלאך, לגדלות עצומה חובקת עולם בכל שלושת עמודי הבריאה, לרב שהיה לי ולהרבה תלמידים כאב. לא אוכל להכחיש זאת, אולם נראה לי שכל מי שיפגוש את אחד מאלו שזכו לשמש אותו, יראה שהתיאור שלי הוא חיוור, ובוודאי שלא הפרזתי, כל אחד ואחד ראה את חלקו ויכול להוסיף את אשר חזו עיניו].

בחודש אלול תשס"ז באו לראש הישיבה בני משפחתו של **הגאון רבי שלמה יחיאל פרידמן זצ"ל** לספר שהוא חולה, [לא היו לו ילדים ובני משפחתו טיפלו בו במסירות]. רבי שלמה יחיאל היה נכדו של **הגאון הצדיק רבי דוד בהרי"ן זצ"ל**, והיה אחד ומיוחד מקבוצת תלמידי חכמים מובהקים אנשי מעלה מבני הישוב הישן, שדבקו ב**מרנן החזו"א זיע"א והגרי"ז מבריסק זיע"א**. הם היו בני גילו של ראש הישיבה, הוא היה קשור איתם שנים רבות בדיבוק חברים בעמל ויגיעת התורה ובמ"ח קנייניה, ובעבודת ה'.

הוא למד חברותא למעלה מיובל שנים עם **הגאון הגדול רבי מנדל אטיק זצ"ל**, שתיאר את עמלו בתורה הבלתי פוסק, ואמר שרבי שלמה יחיאל היה "חד בדרא" בבהירות לימודו ובדבקותו המוחלטת באמת, ללא שום פניות ונגיעות אישיות, ותורתו הייתה צרופה ונקייה, טרוד לדעת סודה את האמת לאמיתה של תורה! הריתחא דאורייתא שלו הייתה לשם שמים, וכל כולה אש קודש. הוא היה גאון באמונה, אהבת התורה שלו הייתה עצומה מאוד, וכשהוא זכה להבין תוספות, שמחתו הייתה עצומה ממש כטועם טעם גן עדן. הוא ביקש שלא יספידו אותו, ונתן רשות לומר עליו, שהיה שמח בשמחת אחרים כבשמחתו, ומצטער בצערם כבצערו.

הוא גילם באישיותו את דמותם של חסידי וצדיקי ירושלים, מדקדק בהלכה, חי בצניעות ובקדושה, פרוש מן העולם, מקבל ייסורים באהבה, ובורח הרבה מהכבוד.

באחד מימי שישי בחודש אלול, ראש הישיבה ביקש שנלך לבקרו. רבי שלמה יחיאל עוד היה בכוחו לדבר דברי תורה ודברי חיזוק, רה"י שמע את דבריו בריכוז רב. דבריו יצאו מלב בוער, דברי אמונה ויראת שמיים המרוממים וחודרים כל לב, 'ויהי המקום ממש לחרדת אלוקים'. לאחר הביקור רה"י נסע לתפילת מנחה בכותל המערבי, והרגיש התעוררות מיוחדת לאחר הדברים המרוממים ששמע מרבי שלמה יחיאל. ובמשך שנת חוליו כל שבועיים או שלוש רה"י נסע לבקרו, פעמים בביתו ופעמים בבתי חולים שהיה מאושפז בהם. בני משפחתו סיפרו שהיה לו שמחה מיוחדת מהביקורים אצלו.

בט' אלול תשס"ז נפטר רבי שלמה יחיאל זצ"ל, רה"י אמר לי שכאשר שמע על פטירתו הוא בירך בשם ומלכות 'ברוך דיין האמת'. כשהגיע ללוויה אמר לו אחד האחיינים שר' שלמה יחיאל גילה דעתו שאין הוא מעוניין שיספידו אותו, וסיפרו זאת להגאון רבי מנדל אטיק, והוא הורה להם שחייבים להספידו. ורבינו אמר לי שבמקרים כאלה בדרך כלל הוא חושש מבקשת הנפטר ואינו מספיד, אולם כיון שר' מנדל רגיל להסתפק, ובמקרה זה דעתו ברורה שמצוה להספידו, הוא סומך עליו. וכשהספיד רבינו, לעצמו הוא חשש ודיבר מעט על הנפטר עצמו ובעיקר דברי חיזוק והתעוררות כלליים, הוא סיפר על הלוויית סבו של הנפטר הגאון רבי דוד בהר"ן שנפטר בשבת מברכין אלול, ואביו מרן הגרש"ז לקח אותו ללוויה, ושם הספידו ראש הבית דין **מרן הגאון רבי זעליג ראובן בנגיס זצ"ל**, [דבריו נחרטו בלבו ולדעתו חשוב לספר זאת לדורות הבאים] שסיפר שבעירה שהתגורר בחו"ל, כאשר החזן הכריז על 'חודש אלול' געו כל העם בבכייה רבה, ובדרך כלל בעזרת נשים בקשו מים להעיר נשים מעלפון, פחד הדין היה גדול גם על פשוטי עם. המשיך הרב בנגיס וזעק בקולו, אבל היום שליבנו קשה ואבדנו את ההרגשה הזו, כדי שנתעורר הכה אותנו הקב"ה במכה קשה ולקח אדם גדול כזה, את ר' דוד בהר"ן, הירא שמיים המרובה הזאת היית כבר בתקופה שר' ישראל הגדיר את המצב שכבר ספו תמו היראים, ומה היה קודם...

והמשיך רבינו שאנו כבר אוחזים בתוך אלול וכדי לעורר אותנו לקחו אדם גדול כזה, את רבי שלמה יחיאל... והזכיר בתוך דבריו ואמר 'אשרי מי שלא נספד כהלכה', בדרך רמז, אשרי מי שאין אפשרות להספיד אותו כהלכה. ובמשך הלוויה מוטרד היה רבינו שר' שלמה יחיאל לא נספד כהלכה, אמנם זה היה רצונו אולם הדבר הכאיב לו.

על ר' שלמה יחיאל ישבה שבעה רק האלמנה, וראיתי על רבינו שחכך בדעתו במשך הבוקר האם ללכת לנחם, האם יש בכך תועלת, וגם כשהגיע לביתם ראו עליו זאת, וביקש לפנות את הנשים וניגש לדבר דברי ניחומים עם אלמנתו, לאחר דברי הניחומים שהיא אמרה, רבינו יצא מעודד ואמר שהתפעל מאוד מחכמתה ומישוב דעתה, היא ניחמה אותו... שאלתי אותו האם מעלת חכמתה מכך שהיא בת גדולים, והשיב שיותר הדבר מגיע מהיותה 'אשת חבר'.

ותאמר לו אמו עלי קללתך בני, ראבה"כ אמר אדם שחטא לא אמו נתקללה שנאמר ארורה אדמה בעבורך אף אתה עלי קללתך בני עכ"ל, הרי שאמרו הפי' דשאני אם שהיא הסיבה הגורמת אם הבן לא טוב הוא שבחטא יהמתנו אמו, כמו שנתקללה אדמה בחטא אדם, כך היא תקבל הקללה בעבורו, אבל אדם דעלמא אי אפשר לכנוס תחתיו לקבל עונשו, יעו"ש.

ובשו"ת בצל החכמה (ח"ו סימן כ) הביא **מבעל האגרות משה**, דכשבן אומר עליו אביו הריני כפרת משכבו לא מועילים דבריו כלום, ולא יענש בדבריו על החטאים של אביו, והוא רק לשון של כבוד שאומר לכבודו שרצונו שיבואו עליו היסורין שראוי לבא על אביו. והבצל החכמה שם כתב ע"ד, דהוא נגד הידוע ומקובל שגם בדברים בעלמא יכול אדם לקבל על עצמו צער ויסורין הראוים לבא על אחרים. וכן רבקה אמנו אמרה 'עלי קללתך בני', ובפי' ספורנו שם, עלי להכנס תחתיך אם תארע לך קללה ומסתייע ממה שאחז"ל ששלמה קיבל עליו קללות יואב והשיגוהו ע"ש. גם יצחק אבינו אמר פלגא עלי וכו' (שבת פט, ב) ולא אמרה דרך כבוד. וא"כ מדוע לא יועילו דברי הבן באומרו הריני כ"מ, לקבל על עצמו כל רע הראוי לבא על אביו, ולהסיר עי"כ מאביו כל צער ויסורין.

ובספר דברי כאש (עמוד רכד) הובא מה שפורסם בחשון תשע"ד, **שרבינו מרן ה'דרכי שמואל' זצ"ל** הורה לתלמידו הנאמן **הרב הגאון רבי אברהם יחיאל אונא שליט"א** לפרסם בשמו, כי בני התורה מבורכים בכל הברכות, והוא נושא על כתפיו אחריות כי אין להם לחוש לשום דבר ח"ו, בבחינת 'עלי קללתך בני', ואדרבה שומר מצווה לא ידע דבר רע. ע"כ. **והגאון רבי יהודה עדס שליט"א** אמר: "מה שהגאון ר' שמואל אויערבאך אמר "עלי קללתך בני", כי הוא ידע שאין קללות, שהרי הוא לא היה מקבל על עצמו קללות".

ויעוין **בספר שפתי שושנים** (עמ' נ) שכתב שהיה רב אחד שאמר שהוא מקבל ע"ע עונשים של הכלל על דבר מסוים שאמר להם לעשות אם יקבלו ע"כ עונש, וכדכתיב 'עלי קללתך בני', ואמר **הגרי"מ פינשטיין זצ"ל** דאין נראה כן מהתרגום, דכתב התרגום עלי אתאמר בנבואה, דא"א לקבל ע"ע עונשים של השני, וכן איתא באבן עזרא שכתב וזה משפט דברי הנשים, אולם בספורנו איתא דיכול לקבל ע"ע.

אפשרות להנצחה \ ברכה על גבי הגליון באחת מן האפשרויות הבאות:
בעמדות הממוחשבות של "נדרים פלוס" לפי החיפוש: קופות נוספות \ "רוממות" - גליון שבועי לבני התורה

או בטלפון "קו רוממות": 0722-588477 (+972-722-588-477)
כמו כן ניתן מענה אנושי בכל ענייני הגליון בטלפון הנ"ל שלוחה 3 או במייל המערכת: b264464@gmail.com

בכל ענייני הגליון בארה"ב- ניתן לפנות להרב דוד יהודה פיירסטון שליט"א במס': 845-3007324.

סמצ'ניני - 0556770189@gmail.com